

VALLVERD :
GÈNESI HISTÒRICA D'UNA COMUNITAT RURAL
EN L'ALTA CONCA DE BARBERÀ

per JOSEP M.ª FONT I RIUS
Membre de l'Institut d'Estudis Catalans
Catedràtic de la Facultat de Dret.
Universitat de Barcelona

La recent publicació del nostre corpus de Cartes de població i de franquesa de Catalunya (1), tot i encloure la natural aspiració de recollir la totalitat dels textos conservats d'aquesta índole, corresponents a les diferents contrades del nostre país al llarg del període medieval, ha incorregut inevitablement en algunes omissions que l'amatent observació d'estudiosos i erudits va assenyalant oportunament. Una d'aquestes omissions m'ha estat anotada a propòsit d'una recensió bibliogràfica de l'esmentada obra, deguda a l'eminent coneixedor de la documentació comtal catalana, el professor tolosà M. Pierre Bonassie (2), i es refereix a la Carta de població de Vallverd, de 1039, text conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Mentre espero poder acollir aquesta i tantes altres cartes marginades involuntàriament, per una o altra raó, en el futur volum II de l'obra abans citada, em plau pel moment oferir-ne les primícies del seu text i la seva corresponent ambientació de geografia històrica, en aquest aplec de treballs dedicat al venerable mestre de tots, Pau Vila, tot excusant-me, per endavant, de la meua modesta i minúscula aportació.

De fet, la coneixença de l'esmentada carta de poblament ens ha portat a prosseguir les vicissituds de la naixent comunitat veïnal de Vallverd, en el curs dels segles medievals, aprofitant les dades fornides per algun altre fons documental. Cuitem a precisar que es ceneix a uns quants punts o fites de la seva evolució històrica, en la impossibilitat de refer de manera completa tot el que podria constituir la seva monografia local, i seguint la pauta estricta

(1) *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. I. Textos. Madrid-Barcelona, 1969, 1079 pàgs. (Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Escuela de Estudios Medievales. Textos. Vol. XXXVI. Publicación de la Sección de Barcelona, n.º 17.)

(2) *Les franchises catalanes*, en *Annales du Midi*, vol. 82, n.º 9 (Octubre-Desembre, 1970), pàgs. 425-427.

que ens traçarem en la part corresponent de la nostra obra, dedicada a l'enquadrament geogràfic-històric de les concessions de població o franquesa registrades en la mateixa.

* * *

La present modesta recerca ens mena a intercalar aquestes notes en les corresponents a la colonització del sector que intitulàvem com a Baixa Segarra, amb les referències a Santa Coloma de Queralt, Aguiló, Santa Perpètua... és a dir, a les riberes de l'Alt i Mig Gaià, que arrencava de finals del segle X per a prosseguir-se en els dos següents (3). Però cal que ampliem un xic la nostra projecció, geogràfica i històrica a la vegada, per fixar-nos com a punt central de gravitació en el vell castell de Montclar (avui de Sant Miquel), tan bellament situat en una prominència partidora d'aigües entre les conques del Gaià i el Francolí, en l'altiplà dominador de la Segarra, la Conca de Barberà, el Camp de Tarragona i el sector ponentí de l'Anoia. L'empenta restauradora d'aquest sector de *marca*, empresa pels comtes barcelonins, amb la col·laboració d'agosarats magnats i aventurers, laics i eclesiàstics, dels bisbats de Barcelona i de Vic, sofrí des de la darrerria del segle X, diversos alts i baixos, ocasionats sobre tot per la falconada representada per la invasió d'Almansur (cap a 985), i les subsegüents escomeses sarraïnes de 1001 i 1003, amb un seguit de malvestats i destrucció de posicions avançades, que a voltes trigarien a refer-se. En dos treballs recents, deguts a bons erudits coneixedors del terreny i de la documentació, s'exposen amb detall i suggestivitat a l'ensem la trajectòria d'aquestes campanyes de reconquesta i repoblació de les valls de l'Anoia, Gaià i Alt Francolí (4), i no hem de reproduir ací l'esquema tan puntualment abellidor en aquestes aportacions. Ens cal, només, situar, en la trama del mateix, el punt de partença de la restauració del nostre veral.

Podriem donar com a probable que l'ocupació definitiva i inicis de restauració de Montclar, es deuria a l'activitat del bisbe vigatà Borrell, que amb el seu oncle Sanla (a ben segur, el tan conegut repoblador de les comarques ausoneses), operava cap al primer decenni del segle XI, superades les abans citades escomeses sarraïnes, per aquesta zona del Gaià, cap a Santa Perpètua i Montclar. Ens ho confirma el famós judici de 1012, sobre possessió del primer lloc, juntament amb el de Saumella, i una referència de 1033, que aHudeix sens dubte, retroactivament, a la mateixa empresa (5). Però si el judici aHudit representà per a la família Borrell-Sanla la pèrdua de Santa Perpètua a favor d'Huc de Cervelló, també d'ascendència vigatana, en canvi es consolidaria en favor d'aquella, la del castell de Montclar, per bé que no tardés a passar a mans diferents. Ho prova la venda del mateix que un fill de l'esmentat Sanla,

(3) Vid. pàg. 701 i ss. de l'esmentada obra.

(4) J. ICLÉSIES, *La reconquesta a les valls de l'Anoia i el Gaià*, Barcelona, 1963. (Col·lecció Episodis de la Història, n.º 80.) Vid. especialment pàg. 19 i ss. — L. PARÍS I BOU, *Reconquesta i repoblació de l'Anguera i l'Alt Francolí*, en *VIII Assemblea intercomarcal d'Estudiosos*, Montblanc, 1966. Editorial Montblanc, Granollers-Barcelona, 1967, pàgs. 17-39. Vid. en especial, pàg. 24 i ss.

(5) MORERA, E., *Tarragona Cristiana*, Vol. I, pàg. 331, apèndix 4 (judici de 1012). — MIQUEL, F., *Liber Feudorum Maior*, vol. I, pàg. 297, doc. 273 (el doc. de 1033).

Guillem, atorgava en 1030, a favor d'un tal Arnau Odó (6), el qual, al seu torn, tres anys després, el venia a Bernat Sendered de Gurb, un altre gran colonitzador de l'equip vigatà que per aquests temps s'anava tallant importants dominis en aquest sector fronterer d'Ausona-Barcelona.

I bé, creiem que és per aquestes dates, i en aquest àmbit geogràfic, que cal inscriure l'organització del castell o quadra de Vallverd, a redós del gran centre de Montclar, en l'àrea del seu terme, segons de manera explícita es faria constatar en actes posteriors. Ens manca, però, l'anella documental que ens lligui els senyors de Montclar amb els primers dominadors de Vallverd, registrats ja en 1039. En aquesta darrera data, trobem ja, en efecte, a un Berenguer d'Almenara i un Guillem de Malgrat, com a senyors o castlans del castell de Vallverd amb el seu terme o alou. En realitat, Berenguer d'Almenara sembla representar el senyor directe, i Malgrat el castlà. És possible pensar, fins i tot, en un domini establert per aquests personatges de manera autònoma i independent del senyoriu de Montclar, ja que no ens apareix cap referència a un lligam de subordinació o vasallatge amb els seus titulars. No seria aventurat tampoc estimar els tals personatges com uns aprisiadors o ocupants pel seu compte del sector de Vallverd, encara que fos sota una concessió més o menys implícita dels senyors de Montclar. El fet positiu en que ha de centrar-se el nostre interès és la instauració d'una incipient comunitat de conreadors del terme o alou de Vallverd, establert per dits titulars a favor d'aquells conreadors per una carta de poblament, atorgada el 20 de maig del dit any 1039 (*Apèndix n.º 1*). El document ofereix, en efecte, les característiques bàsiques del grup o categoria que en la part preliminar de la nostra obra cal·lificàvem d'establiments agraris col·lectius. Els suposats senyor i castlà, actuant al menys com a senyors dominicals, cedeixen «vobis acaptatores de Valverdi», l'alou de Vallverd, exceptuant-ne tan sols una parcel·la, integrada per quatre parcel·les, que es reserven com a propi *dominicum*, és a dir, heretat de domini i explotació directa. La referència plural i anònima a «vosaltres acaptadors de Vallverd» qualifica ben precisament a la part destinatària com a una col·lectivitat indeterminada de pobladors del lloc, probablement ja presents aleshores en el mateix, característica d'aquestes cartes agràries de poblament, més inconfusibles, amb donacions particulars o personalitzades. Aquesta nota col·lectiva o comunitària en el que respecta al grup beneficiari de la carta, venia corroborada o, millor, matisada, per l'atribució global de tot l'alou —exceptuant-ne, ja ho hem dit, la reserva dominical— al mateix, amb l'encàrrec de que el dividessin entre ells, en parts iguals per a cada conreador («alaudem qui remanet dividite inter vos pares et equales»). És una primera manifestació de certa personalitat activa en el si del referit grup, no sabem si molt o poc nombrós, de Vallverd, irreducible, per tant, a una mera juxtaposició de conreadors individuals que rebessin cadascun d'ells, directament i independentment, una parcel·la aïllada dels seus propietaris. Cal detectar ací, sens dubte, una inicial entitat veïnal, en tant li correspondria la cura de les tasques inherents al previst repartiment, assignacions respectives, afïtaments consegüents, etc.

El vocable amb què són designats, de manera conjunta, els tals pobladors, és el d'*acaptadors*. Semblant terme té, en aquesta època, un sentit molt genèric d'adquirent o obtentor de terres, amb independència del seu específic títol

(6) MIQUEL, *Ob. cit.*, doc. 272.

jurídic, bé que sempre sobre la base d'una relació obligacional —merament civil o també senyorial i àdhuc feudal respecte als concedents o propietaris (7). En definitiva, representen els detentors immediats de la terra, els seus possessors i explotadors per compte d'altri. La peculiaritat de la seva condició, personal i real, vindrà configurada, en tot cas, pel context de les clàusules de la carta en què puguin fixar-se l'índole de la seva relació amb la terra i el seu amo, els deures derivats de la seva tinença i gaudi, alienació, prestacions a satisfer, etc. És el nucli del que podríem considerar com a contingut de la relació contractual, anàlogament al cas d'una concessió particular de conreu de terres. Els contorns d'aquesta relació ens donen la figura clàssica de l'establiment a perpetuïtat («ad facere vestras voluntates vos et vestras posteritas per secula cuncta...») —la futura emfiteusi— que comporta el lliure dret d'alienació, *inter vivos* i *mortis causa*, però sense consignació de cap dret senyorial de tempteig, retracte o percepció de laudemí. És la tinença en arrendament lliure, propi d'un ambient estimulador de colonització de les terres i de les seves pertinences (sol aħudir-se a boscos, aigües, pastures, etc.), pertanyents a l'àmbit del castell, nucli centrador del districte. La concessió o, millor dit, el terme concedit, és qualificat d'alou, però aquest vocable no té ací, com en tants casos, una correspondència fidel amb el seu rigorós concepte —de terra lliure de tota prestació, ço és, la plena propietat— doncs el present establiment es fa sota la condició d'unes prestacions reals a satisfer pels aaptadors, bé que molt reduïdes, com era acostumat en aquesta mena d'establiments: un cens anual d'una perna (porció de porc), per valor de 16 diners, quatre fogasses i un sester de civada de mesura agramunesa. De fet, es tracta d'un cens de reconeixement de domini més que d'un cànon per explotació agrària. Caldria consignar també (pel que sembla llegir-se en el document), la prestació personal d'una *iova*, o sigui un jornal anyal de treball amb un parell de bous en la reserva dominical. Aquest extrem dóna a la nostra carta una lleugera coloració de dependència senyorial, junt amb la inicial prohibició de reconèixer altre senyor que als concedents o llur posteritat. Però tot plegat no enterboleix de fet la fesomia d'una tinença fonamentalment lliure, amb unes càrregues reals, inherents a la possessió i conreu de la terra, que pot justificar la concepció inicial d'alou, donada a la mateixa, sobretot pensant en el sentit més propi del vocable com a contraposat al de tinença en feu o benefici.

Però com a carta de població, o sigui com a instrument destinat a esperonar l'habitatge efectiu de la gent en el terror i el seu consegüent conreu, el contingut de la mateixa no resta encaixonat en el marc d'un simple contracte agrari, per bé que sigui passat de manera col·lectiva o comunitària. Una clàusula final traeix sens dubte aquell propòsit repoblador, en determinar que els camperols siguin efectius moradors del lloc, mitjançant el deure de fer *statica*, ço és, estatge, domicili, d'un home amb un parell de bous: un mòdul mínim d'habitació o conreu. La unitat agrària, en efecte, la *parellada* (peça de terra susceptible d'ésser llaurada per un parell de bous en una jornada de treball), era presa com a tal des del principi del document en referir-se a la distribució del terme entre l'alou cedit i la reserva dels senyors; aquesta es componria de

(7) Per a més precisions en ordre als significats del vocable *acaptare* i llurs derivats vegeu l'entrada corresponent al mot en *Glossarium Mediae Latinitatis Catalonie*, fasc. I, Barcelona, 1960, pàgs. 13 i ss.

quatre *parellades* similars (s'entén, en mesura i qualitat de terreny) a les integradores d'aquell.

Per acabar l'anàlisi que anem fent d'aquest document inicial de 1039, acta de naixement de la comunitat rural de Vallverd, hem d'afudir a l'enquadrament jurídic-públic d'aquesta, en tant, de bell antuvi resta ubicada en l'àmbit o districte de Vallverd, entenen per tal el corresponent al castell. Són, en efecte, els *castells*, els que en els segles inicials del període de la reconquesta, van afaçonant els districtes administratius (civils i militars, a l'ensem) a nivell local, tant si es tracta de centres dependents directament de la sobirania comtal, com de potestats feudals autònomes. D'una manera borrosa apareix ací, també, el castell de Vallverd, probable segregació del més ampli domini de Montclara, com a cobertora política o administrativa de la nostra comunitat camperola, establerta justament pels regents o titulars del dit castell, als que hem afudit de bon començament, abans d'entrar en contacte amb aquesta. Es tracta de dues persones sense cap qualificatiu directe rera llurs noms, però que a deduir de manta afusió en el cos del document, no seria aventurat pensar, com ja ha restat insinuat, que un d'ells, Berenguer d'Almenara, n'era el senyor directe o principal, i l'altre, Guillem de Malgrat, el *castlà*, tinent o regent del mateix —segurament sota un lligam feudal— per compte del primer. Creiem en aquesta posició apuntada, pel fet d'induir-se que aquell tenia la *castllania* amb caràcter perpetu, és a dir, hereditari, ja que es preveia que en el cas de morir sense fills, el càrrec revertiria a l'altre titular o al seu descendent que en aquella eventualitat fos el *senior*, com era el costum generalitzat en la pràctica feudal, amb exclusió de tot altre damunt els acaptadors. Resta, però, en el buit, quins devien ésser els deures d'indole jurídic-pública que comportava aquesta dependència o situació districtual, per part dels moradors de Vallverd, respecte als esmentats senyors, ja que el nostre document es centra, per la seva natura, en l'establiment dominical, agrari, predominantment privat.

* * *

Després de la fita inicial de 1039, la comunitat veïnal de Vallverd, se'ns esvaeix en la documentació escrita, i àdhuc la pròpia existència del castell i terme, els quals no tornen a sorgir fins prop de mig segle després (en 1073), i reapareixen com a domini del comte de Barcelona, Ramon Berenguer I. Ignorem si en aquest interval les vicisituds de l'empresa reconqueridora vers les marques ponentines, repercutiren en la subsistència del castell mantenint-lo en peu o ocasionant la seva passatgera ruïna. Ens inclinariem a pensar en la primera eventualitat, observant la línia general d'avenç i consolidació que presideix les posicions del referit sector (1043, restauració de Conesa; 1058, de Forès; 1060, de Barberà) (8). Però d'altra banda, l'afusió de 1073 (9) a la construcció d'un castell, per part del donatari de la concessió del terme, ens fa dubtar sobre aquella suposada permanència i pensar en una restauració o, almenys, consolidació de l'antiga fortalesa. No cal dir com la vida de la comunitat popular estaria estretament lligada amb aquests hipotètics trasbalsos. Tampoc sabem com passà Vallverd a mans del comte Berenguer, per hé que

(8) Vid. PARÍS, *loc. cit.*, pàg. 26 i ss.

(9) MIQUEL, *Ob. cit.*, pàg. 283, doc. 260.

sospitem que tal adquisició seria un de tants aspectes de la seva política, ja coneguda, de reintegració del domini directe de castells o senyories, especialment en les marques fronteres (10). A partir de la data referida, podem seguir la trajectòria força accidentada del domini del castell o quadra de Vallverd, conegut també en època anterior pel nom de Brufalla, amb els seus termenals concrets, la seva explícita ubicació en l'ample terme de Montclar, el seu encomanament feudal i traspassos successius de domini fins a les darreries del segle XII. Per bé que el nostre objectiu es projecta en sotjar la comunitat popular i el seu desplegament, és forçat que d'una manera ràpida i tangencial ens fixem en l'aspecte merament senyorial del castell, i el seu domini, sota el que viuria la dita comunitat. Sabem que en l'esmentada data de 1073, el comte Ramon Berenguer I encomanà la quadra de Brufalla, és a dir, de Vallverd (11), en terme de Montclar, a Udalger Ramon, per a construir-hi un castell, i ajudar-lo des d'ell en cas de guerra, a canvi d'uns drets sobre el terme i de disposició en favor de tercers, amb dret preferent del comte. La família del donatari que amb el temps sembla identificar-se amb la de Conques, posseí el castell i quadra de Vallverd fins al darrer quart del segle XII, en què Estefania, filla de Pere Arnau de Conques, el vengué en 1178, al rei Alfons, per 110 morabatins, en les condicions en que els seus antecessors l'havien rebut del seu comte Berenguer (12). Pocs anys després, però, en 1192, retornava el domini dels dits quadra i castell, a la família de Conques per la concessió feta pel sobirà a favor de Valgenci Roger (13), cavaller, germà d'Estefania, la seva anterior possessora. Els termes de la cessió no s'allunyaven de l'anterior relació ja es pot dir feudal, però s'hi afegia una potestat i dominació de tipus jurisdiccional, un veritable senyoriu, amb l'única reserva sobirana dels delictes d'homicidi (13 bis). D'altra banda, s'exceptuava del contingut dels drets fiscals una quarta part corresponent a certa dominicatura de Conques que el rei havia fet a Bertran de Vallverd, escuder, com a *fevum*, en servei i fidelitat del mateix. Advertim

(10) Vid. sobre aquest aspecte, entre altres, S. SOBREQÜÉS, *Els grans comtes de Barcelona*, Barcelona, 1961, pàg. 75 i ss.; P. BONASSIE, *Les conventions féodales dans la Catalogne du XIe siècle*, en *Les structures sociales de l'Aquitaine, du Languedoc et de l'Espagne au premier âge féodal*. Annales du Midi, tome 80, n.º 89, Toulouse, 1968, i en vol. apart, París, 1969, pàg. 187-219. Vid. especialment pàg. 201 i ss.

(11) MIQUEL, *Ob. cit.*, pàg. 283, doc. 260. En rigor, el nom de Vallverd no apareix explícitament en aquesta concessió, però no dubtem que es tracta del mateix lloc, per la identificació que en documents posteriors (dels anys 1178, 1192, als que hem de referir-nos desseguida) es fa de Brufalla amb Vallverd, i sobretot per l'identitat dels límits de termenals marcats en la concessió en 1073 amb els que apareixen en les transcripcions de 1178 i 1192.

(12) MIQUEL, *Ob. cit.*, pàg. 285, doc. 261. En el document es fa constar que Estefania, apurada per necessitats econòmiques, ven el castell al senyor veí perquè no podia fer-ho a ningú més, segons la interdicció posada en la concessió de 1073 al seu antecessor. És un cas típic de reversió a la sobirania comtal.

(13) Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (=AHPB), perg. n.º A-5.

(13 bis) Aquesta reserva sobirana dels delictes d'homicidi, així com certa participació en els delmes i altres emoluments provinents del domini de Vallverd, fou traspassada, junt amb els anàlegs drets sobre la quadra veïna de Cogull, pocs anys després, en 1196, pel rei Alfons al seu escuder Arnau Çabata, sota la investidura de feu, en acte solemne davant de prohoms. (A.C.A. Pergamí n.º 725 d'Alfons I). Aquest domini o dret específic d'Arnau Çabata, a manera d'enclau feudal en la tinença de Vallverd, es mantenia encara, anys després, en 1230, en les seves mans —o d'un successor seu del mateix nom— per tal com en l'acte de prestació d'homenatge dels vassalls de Vallverd a la nova senyora del castell, Dª Sibila, efectuat en dit any, aquesta els concedia remissió de tots els crims, «dempto homicidii dominationis Arnaldi Zabata militis». (Vegeu el text en Apèndix n.º 3 del present treball.)

ací l'aparició d'una família o llinatge que ha pres en raó d'un feu menor dins l'àmbit del senyoriu major el nom propi del lloc o dominicatura posseïda. Ben poc durà aquesta tinença en mans de Valgenci Roger puix que tres anys després, aquest la traspassava a Guillem d'Aguiló amb els mateixos termes i condicions substancials en la concessió d'Alfons el Cast (14). I també pocs anys després (1198-1199), Guillem d'Aguiló traspassava el domini del castell, amb tots els drets dominicals i senyoriaus, a Bernat Fiol, cavaller, amb salvetat de les retencions ja consignades en la carta del rei Alfons, i aquella quarta part dels delmes a favor del feudatari Bernat de Vallverd (15). Sembla que en la persona de Bernat Fiol s'unien els dominis dels castells i termes de Vallverd i Fiol.

Hem arribat, mentrestant, a les acaballes del segle XII, i aquella comunitat camperola de Vallverd, tímida i esbossada en la carta agrària de 1039, resta en la penombra i com al marge d'aquesta línia històrico-documental, dissenyada per la referida documentació. Però gosàriem creure que no desaparegué pas (bé que tampoc es desenrotllés ostensivament) puix que l'envoltura del senyoriu dominical, els drets fiscals reconeguts (delmes, etc.), les mateixes facultats jurisdiccional, etc., presuposen el substrat d'un contingent humà, subjecte passiu de l'exercici de tals drets, que de no existir haurien fet inútils aquelles transmissions registrades. El mateix fet que la carta agrària de 1039, se'ns hagi conservat en una còpia del segle XII fa pensar en la persistència fonamental de dita comunitat i de la relació dominical amb els senyors allí concertada. En tot cas, podem afirmar de forma certa i positiva, que aquesta reapareix, de manera viva i operant, en els referits darrers anys del segle XII, justament en ocasió de l'entrada del nou senyor, en Guillem Aguiló, per quant a l'any i mig de possessionar-se del domini del castell, terme i lloc de Vallverd, ço és en 2 de gener de 1197, rebia en acte solemne el jurament de fidelitat dels seus vassalls «abitantibus in dicto loco», en cerimònia de notori interès ritual per la puntual descripció que en féu el rector fedatari de l'acte (*Apèndix número 2*). El document de referència aHudeix, en efecte, a la presència d'una gran multitud de poble en dit castell, i al jurament i homenatge de fidelitat que «ore et manibus» prestaren vuit individus designats pels seus noms respectius al senyor assegut *in sedile*. Caldria preguntar-se si aquell esment de la multitud del poble es referia a tots els habitants del lloc de Vallverd, i el de l'homenatge concret dels vuit veïns citats nominalment, als caps de família, veïns o vassalls en el sentit estricte del terme, com creiem el més probable (pensant sobre tot en la major concreció que apareix aquesta hipòtesi en l'anàleg jurament de 1230, reportat en *Apèndix n.º 3*). O, tal volta, els vuit juradors representessin sols els prohoms o veïns més qualificats del terme, prestant l'homenatge en nom dels altres. En aquest darrer supòsit, caldria ja detectar certa configuració germinal de la *universitas* de Vallverd i dels seus prohoms o elements directius, com a embrió del futur règim municipal. De fet, sabem prou bé que aquesta faisó de representació comunal fou la més corrent com a fase inicial en els nuclis rurals del nostre país, i en algun d'ells es mantingué àdhuc durant tota l'època medieval i fins entrada l'Edat Moderna. Però d'altra banda la persistència de manera ben explícita en segles successius, d'un reduït veïnatge de 8 ó 9 focs o famílies (vid., per ex., en els censos aHudits en no-

(14) AHPB. Perg. n.º A-6.

(15) AHPB. Perg. A-10 (trasllat de 1222) i A-11.

tes 23 i 24) ens mena a admetre que els vuit veïns juradors representaven la totalitat del contingent humà del llogarret. En tot cas, la comunitat veïnal de Vallverd no restaria tancada als vuit focs o famílies, els suposats caps dels quals presentaren el jurament. Registrem, en efecte, quasi simultàniament a aquell acte, és a dir, un mes i mig després (15 de febrer de 1197), l'establiment particular d'un honor de terra (el de Lobataries, en terme de Vallverd) pel mateix senyor, a un conreador Pere de Pavia i els seus, el nom del qual no figurava pas entre el grup dels vuit juradors aHudits. Ben aviat s'acrexeria dita comunitat amb un nou vingut (16).

L'evolució senyorial de Vallverd durant el segle XIII sembla mantenir-se en la mateixa línia pel que respecta a l'esquema senyor-castlà del castell. Pel moment, i almenys fins a la segona meitat de la centúria, apareixen sense dubte els Fiolos com a senyors directes i els Vallverd com a castlans feudataris (17). Ens interessa, però, fixar-nos en la trajectòria de la col·lectivitat rural de Vallverd, i bé podem afirmar que aquesta presenta en el decurs del segle XIII una continuïtat fonamental respecte a la seva configuració entrellucada cap a darries del segle anterior, amb una més aviat acusada tendència ascensional. Al cap d'una trentena d'anys de la manifestació suara registrada, la detectem novament en una actuació semblant (i que segons es fa constar, es celebrava en forma acostumada, ço és, no era un acte aïllat), com és la presentació d'homenatge i fidelitat dels homes de Vallverd a domna Sibila de Fiol (amb el seu espòs Guillem de Vallverd), en ocasió de prendre possessió del senyoriu rebut per testament del seu pare Bernat, difunt ja, en 23 d'abril de 1230 (*Apèndix n.º 3*). L'acte es celebra, en aquest cas en la plaça major de Vall-

(16) AHPB. Perg. A-8.

(17) Aquesta situació que arrenca de l'aHudida adquisició del domini per Bernat de Fiol, en 1199, pot seguir-se clarament en dècades successives. Aquest Bernat de Fiol o, tal volta, el seu fill, també Bernat, fa testament en 17 de març de 1230, com a senyor del castell de Vallverd (AHPB, Perg. A-22), deixant com a hereva del mateix la seva filla Sibília, casada amb Guillem de Vallverd, la qual en 23 d'abril següent, actuava ja com a tal senyora, rebent jurament de fidelitat dels seus vassalls, si bé amb consentiment del seu marit Guillem de Vallverd, cavaller de Cervera, possiblement emparentat amb la família feudatària del castell (AHPB. Perg. 23, *Apèndix n.º 3*). A desgrat d'aquest fet documental, els drets de Sibília possiblement foren controvertits per altres dues germanes, Berenguera i Elisenda, filles també de Bernat Fiol i Beatriu, per tal com segons MIRET I SANS (*Les cases de Templers*, pàg. 277, sense citació), en 1238, ambdues germanes celebraren una concòrdia, en les clàusules de la qual hi figurava la cessió del castell de Vallverd per Berenguera a favor d'Elisenda, a canvi del castell d'Albi. Complica més aquesta interferència la menció de tenir el castell pel seu senyor Berenguer d'Aguiló (de la família del seu antic posseïdor?). Resta així quelcom borrosa la darrera etapa del senyoriu superior de Vallverd pels Fiol.

Pel que respecta a la condició feudatària o carlana de la família Vallverd, la seva continuïtat resta més patent i perdurable. Després de l'aHudida menció de 1198 (AHPB. Perg. A-10), uns anys més tard, en 1212, Pere de Vallverd (fill d'aquell Bernat?), deixava com a hereu testamentari de diversos castells (Vallverd, Albió, Fiol, etc.) al seu fill pòstum d'Ermessinda (MIRET, *loc. cit.*, sense referència documental). Seria aquest, probablement el Bernat de Vallverd «feudatarius termini chastri Vallisviridi», que en 1220, amb consentiment del seu pare i germà Berenguer de Vallverd feia donació esponsalícia a la seva esposa Elisenda del feu del castell de Segura, rebut en heretament del seu pare, amb tota la resta del seu honor (AHPB, perg. A-14). Un seu fill o descendent, Guillem, titulat com a «domino castri de Vallisviridi», en 1248, satisfia el pagament d'un deute, en unió de la seva esposa Sibília (AHPB., Perg. A-25), i en 1285 disposava del «castrum meum de Valvert» (probablement sota el mateix concepte) en donació nupcial a favor del seu fill, també Guillem (AHPB., Perg. A-49). Com anirem veient, la tinència del castell o feu de Vallverd en la família d'aquest nom, perduraria encara per molt de temps...

verd, davant els propis titulars assistits de dos testimonis, convocada «tota comunitati et vassallis in dicto loco conmorantibus» amb els seus dos *jurats* al front. Domna Sibila rep l'homenatge del batlle creat, en primer lloc (que jura el fidel exercici del seu càrrec) i a continuació de set persones més, totes designades per llurs noms, alguns, segurs descendents dels que figuraven en l'acte de 1197. La comunitat veïnal apareix ací amb una configuració jurídic-pública més definida: un *batlle*, representant local de la senyoria (però extret, indubtablement, del cos veïnal), dos *jurats*, representants populars directius de la mateixa i els set *veïns*, que segueixen presentant la probabilitat de que amb el batlle o jurats constitueixin, com a caps de casa, la totalitat de les famílies o focs del poble. No sembla així gens aventurat afirmar que ens trobem davant una municipalitat rural, que compta ja amb un òrgan directiu-executiu permanent: els *jurats*, apart de la figura singular del *batlle*, que per bé que representa encara una creació senyorial, ve a constituir la coronació i presidència de la comunitat veïnal del terme. És també un estadi que aniran travessant la generalitat dels nostres municipis rurals, i que més aviat hem de considerar com de constitució cronològicament precoç en el present exemple de Vallverd (18).

* * *

Retornant al nivell senyorial, sembla que en el darrer quart del segle XIII, s'extingeix el senyoriu superior dels Fiol sobre Vallverd, i —no sabem quan ni com— passa aquest a Guerau Alemany de Cervelló, d'antiga i arrelada nissaga en les zones del Gaià i Segarra. Com a tal senyor de Vallverd i de Cogul, deixa rastre en actes celebrats entre els anys 1275 i 1304, en el darrer dels quals fa testament, i ordena la venda de dits castells per a pagament de deutes, llegats i obres pies. En execució de la seva darrera voluntat, els seus marmessors vengueren en 1306 els esmentats castells a l'Ordre de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, prou afincada de temps en la comarca. Començà, doncs, a principis del segle XIV, el senyoriu dominical d'aquesta Orde sobre Vallverd, que es mantingué fins a l'extinció del règim senyorial en els temps moderns. Aquest domini, que hagueren de consolidar de bell antuvi els hospitalers davant les reclamacions de Sibila, filla de Guerau Alemany de Cervelló, mitjançant enutjosos litigis, fou arrodonit, anys més tard (en 1380), amb l'adquisició pel Gran Prior de Catalunya, de l'esmentada Orde, de la jurisdicció civil i criminal sobre Vallverd i altres termes de la Vegueria montblanquina, obtinguda de l'infant primogènit, el futur Joan I (19). Un veritable i ample senyoriu jurisdiccional quedà, doncs, establert sobre el terme de Vallverd, entre altres.

(18) Assenyalem com a singularitat episòdica en aquesta prestació de jurament de 1230, que a través d'ella semblen haver-se liquidat algunes anteriors dissensions o querelles entre els senyors i els homes del lloc. La senyoria fa remissió a aquests de tots els crims anteriors de què poguessin ésser responsables (fora d'un cas concret d'homicidi, de no esclariada auctororia), i en contrapartida els batlles, jurats i vassalls atorguen als senyors una prestació extraordinària durant quatre anys d'una part alíquota de les collites bladeres (AHPB., Perg. A-23).

(19) Aquests darrers aspectes, domini dels Cervelló i dels Hospitalers, són reportats ja per MIRET, *Les cases de Templers*, loc. cit., sense altra referència documental que la de la liquidació del plet amb la filla de G. Alemany de Cervelló (en 1338), registrada en l'Arxiu del Gran Priorat de Catalunya (avui A.C.A.), pergami de l'armari 13.

Però en dependència d'aquesta senyoria superior, prossegueix el senyoriu feudatari o castlania del llinatge dels Vallverd, com sembla ostensible en la documentació del segle XIV, des de 1327, en la qual retrobem la menció d'Arnau de Vallverd —i els consegüents familiars— com a castlans del castell de Vallverd (20). Cap a mitja centúria, però, aquesta funció de castlania era traspasada a Dalmau de Verdú, per donació dotal feta per Elisenda, filla d'Arnau de Vallverd, a favor del mateix, al contreure-hi matrimoni en 1355 (21). Elvira actuava de nou com a carlana de Vallverd, en 1380, en restar vídua de Dalmau de Verdú, atorgant qualche establiment de terres del seu terme (22).

Més escassos resulten cada cop els testimonis relatius al desenvolupament i consistència de la novella i modesta *universitat* de Vallverd. En realitat, podem dir que es manté des del punt de vista demogràfic en un cert estacionament, com ens ho demostren les referències fornides pels diferents censos coneguts de la segona meitat del segle XIV. Així el fogatjament atribuït a 1358 per PONS GURI, ens dóna exactament la xifra de nou focs, amb relació nominal dels seus caps, que val la pena de reproduir (23); de semblant manera, són 9 focs els que figuren en el mal anomenat cens de Pere III, que sembla que cal datar cap a 1380 (24). S'adverteix clarament una inamovibilitat respecte al contingent registrat en aquells juraments de 1197 i 1230 (*Vid. Apèndixs 2 i 3*), amb persistència àdhuc d'alguns dels mateixos noms (Bou, Malbech, etc.).

Del que no podem dubtar és de la promoció ascensional d'aquest reduït veinatge en l'ordre polític i social, manifestat en forma força eloqüent a través de l'obtenció d'unes franqueses dels seus castlans, en 1385. En efecte, la suara esmentada Elisenda, vídua de Dalmau de Verdú, actuant com a castlana del lloc de Vallverd i senyora del castell i serveis dels habitants en dit terme, atorga en 1385 una carta de franquesa dels tres mals usos de intestia, exorquia i cugucia, que acostumava a percebre del dits habitants segons els Usatges de Barcelona i el costum del dit lloc (*Apèndix n.º 4*). El document en sí no ofereix una singularitat rellevant, donat el gran nombre conegut de tals concessions, però ens deixa entreveure, a la perspectiva dels temps transcorreguts, com, des d'aquell elemental establiment agrari de 1039, la comunitat rural de Vallverd, seguint la tònica general que presidí l'evolució jurídica del camp català, havia anat integrant-se en les malles del règimen senyorial, i caient progressivament per l'exigència consuetudinària dels seus senyors en l'obligació dels tres típics *mals usos*, consagrats ja en el codi dels Usatges de Barcelona —base legal, a

(20) Arnau de Vallverd consta com a castlà de Vallverd en actes de 1317 i 1327, en el primer dels quals actua a través del seu batlle Jaume Verdaguer. En 1342, havia ja mort, i figurava com a castlana la seva vídua Constança (AHPB., Perg. A-87, A-98 i A-115, respectivament).

(21) AHPB., Perg. A-130.

(22) AHPB., Perg. A-147.

(23) PONS GURI, *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*, en «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXX (1963-1964), pàg. 375. Els referits nou veïns eren Berenguer Bou, Bernat Pager, P. Miro, P. Pavia, P. Verdeguer, Bernat de Veciana, Blanca d'en Figuera, Berenguer Malbech.

(24) BOFARULL, *Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, vol. XII, pàg. 41. Tant en aquest com en l'anterior fogatge, es fa constar la pertinença de Vallverd a l'Orde de l'Hospital. En canvi, ens estranya no haver sabut trobar el nom d'aquest lloc en la relació dels pertanyents a entitats eclesiàstiques de la vegueria de Montblanc, en el fogatge de 1365-1370, publicat per J. ICLÉSIES, *El Fogaje de 1365-70*, en «Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona», XXXIV, n.º 11 (Barcelona, 1962), pàg. 84.

ben segur, de l'exigència senyorial— i reafirmats pel costum del lloc, que els senyors cuidarien de no fer oblidadissos. No sembla, però, que caiguessin aquells conreadors de Vallverd en la *remença* o adscripció al terror, més rara en comarques de la Catalunya Nova. Ara, en la tardor de l'època medieval, l'alliberació dels mals usos va fent-se freqüent en l'àmbit del nostre país —així en localitats de la Catalunya Vella com en les de les terres ponentines. Però ací ens interessa remarcar que la concessió a Vallverd fou atorgada atenent a les súpriques dels *probi homines* del lloc, i en consideració als serveis prestats pels seus habitants. Això deixa exterioritzar una consolidació indubtable en la maduració de la comunitat veïnal de Vallverd, que mantenia o afirmava aquella representació destacada, activa i operant, entrevista ja explícitament com a tal en actes anteriors, i que ací constatem en la seva funció de canal o instrument de comunicació entre la senyoria i els habitants del terme.

En contrast amb aquesta inamovibilitat o permanència de la comunitat veïnal, la castllania de Vallverd ofereix per aquest temps una manifesta inestabilitat en ordre al seu titular consort. En realitat, es tracta però de la situació familiar de l'esmentada Elvira, filla d'Arnau de Vallverd, la qual pel seu matrimoni amb Dalmau de Verdú li aportà el dot de la mateixa, segons hem anotat oportunament. Però la seva subsegüent viduïtat, l'emmenaria ben aviat vers unes segones núpries, contretes, a deduir pels capítols matrimonials concertats amb Bernat de Biure (castlà del castell de Biure), cap a finals de 1388, ço és, tres anys després de la suara esmentada concessió de les franquícies de mals usos als vallvertins (25). Bernat de Biure esdevenia nou castlà de Vallverd, però és curiós que la investidura corresponent del castell per part del senyor directe, l'Orde de l'Hospital, la rebés a 19 de febrer de dit any, és a dir, vuit mesos abans de la data del suposat matrimoni (26). Probablement es tractava d'una operació unitària, d'un propòsit preconcebut per D.ª Elvira, cercant un bon costat per a mantenir la seva castllania, tal volta de dificultosa tinença en el seu estat de viduatge.

De fet, a partir d'aquesta època i fins els segles moderns, resta ja estabilitzada l'estructura senyorial del castell de Vallverd, sota el superior domini de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem i l'efectiva senyoria feudatària (poc a poc va perdent-se la titulació de carlà), en mans de la família Biure, que va reunint progressivament nous dominis sobre castells i llocs veïns. A darreries del segle XVI, Rafael Joan de Biure és baró d'Aguilar, senyor dels castells i llocs de Vallespinosa, el Catllar i Vallverd (27). En 1616, el veiem posseir, a més, el senyoriu de Preixens (28). Després, n'anem perdent el rastre, per bé que ens consta haver tingut qüestions amb l'Orde de l'Hospital per raó de la castllania (29). Cap novetat no podem registrar, de moment, en l'estructura i promoció de la comunitat popular vallvertina, per bé que en 1606 es registra l'òrgan directiu de la mateixa, el *batlle* i els *prohoms*, atorgant la venda d'uns censals, ço que reflexa, de passada, l'existència d'un patrimoni comunal. Malgrat això,

(25) AHPB., Perg. n.º 141.

(26) AHPB., Perg. A-189. La investidura de la castllania l'otorga el prior de Catalunya de l'Orde de Sant Joan, Fra Guillem de Guimerà, davant la petició de Bernat de Biure, per haver-la adquirida aquest de D.ª Elvira, que la tenia com a castllana per dita Orde.

(27) AHPB., Perg. n.º 574.

(28) AHPB., Perg. n.º 637.

(29) MIRET I SANS, *loc. cit. supra*.

en l'ordre eclesiàstic no tenia autonomia pròpia, per tal com pertanyia a la parròquia de Rocafort.

* * *

Entrat el segle XVIII, i seguint tal vegada la corba general ascendent en la vida del país, advertim un notori desenvolupament del nucli de Vallverd. N'és un índex ben frapant el seu contingent demogràfic registrat en el famós cens del comte de Floridablanca, de 1787, on consta amb la xifra de 68 habitants, que poden reduir-se, de fet, a uns 19 caps de casa o famílies (el cens afegeix: 17 labradors, 2 jornaleros), per equiparar el conjunt amb els fogatges medievals (31). La població ha vingut a duplicar el seu cens, però aquest sembla que es mantingué estacionat durant prop d'un segle, doncs el *Diccionario* de Madoz (32) ens parla d'un llogaret de 30 cases, amb ajuntament propi, si bé amb parròquia anexas a la de Sant Mateu de Rocafort, i una població de 18 veïns i 67 ànimes. Una nova empenta ha rebut el poble en el darrer segle, doncs en l'actualitat compta amb 130 habitants, si bé no té personalitat municipal, ja que constitueix un agregat de l'ajuntament de Montbrió de la Marca, en el partit de Montblanc. Econòmicament, Vallverd perpetua la seva originària condició de poblat agrícola, i del seu castell no resten sinó unes runes, amb prou feines els fonaments de la torre de l'homenatge, que a principis de segle restava encara en peu.

(30) AHPB., Perg. n.º 616.

(31) IGLÉSIES, J., *El cens del comte de Floridablanca. 1787*, vol. I (1969), pàg. 542. Vallverd hi figura como *pueblo del partido* de Montblanc, *corregimiento* de Tarragona, parròquia sufragània de Rocafort de Queralt.

(32) Madrid, 1849, tom XV, p. 610.

APÈNDIX

1

1039, maig, 28.

Carta de població o establiment agrari concedida per Berenguer d'Almenara i Guillem de Malgrat als habitants de Vallverd.

[A]. Original perdut.

B. Còpia figurada del segle XII, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Pergamins de Ramon Berenguer I, núm. 30 (Signat.^a antiga: Armari 12 de Montblanc, Saco de Jesús, núm. 813).

In Dei nomine. Ego Berengarius de Almenara et Guillelme de Malgrad donatores sumus vobis acaptatores de Valverdi. Per hanc scripturam donacionis nostre donamus nos vobis ipso alaudio de Valverd, exceptus IIII^{or} pareliades quae retinuimus ad nostro dominico similes de ipsas vestras. Et alium alaudem qui remanet dividite inter vos pares et equales. Et hoc alaudio quod ad terminum de castro Valverd pertinet in cunctis locis excepto hoc quod retinuimus nobis quod est suprascriptum donamus nos vobis ad vos acaptatores ad vestrum proprium alaudem ad facere vestras voluntates vos et vestras posteritas per secula cuncta, cum exios et regressios earum ab integrum et suis pertinentiis quae ad ipsum kastrum pertinet. Et non eligatis alium senioremem nisi nos et posteritas nostras. Et faciatis inde censum per unumquemque annum una perna de XVI dinnes (*sic*) ut XVI diners qualisque vos dare volueritis et IIII fogaces et I sester de civada de Acrimont et una iova. Et si ipso kastlá suprascripti migraverit sine infante revertit a domno B[erengario] de Almenara et ad suis qui ibidem est senior. Et de illa ora in ante unquam non abuit penitus kastlá nullum super vos acaptatores nisi B[erengarius] de Almenara et suis. Et faciatis statica inde de I homo cum I parelio de bovis. Et qui inquietaverit componat in duplo et stet firma.

Acta ista carta IIII kalendas madii anni Christi MXXXVIII.

Sig+num B[erengarii] de Almenara. Sig+num Guillelme de Malgrad, nos qui ista carta mandavimus scriberi et a testes firmari.

Sig+num Reinalli Maci. Sig+num Guillelme de Nizal. Sig+num Bernad Guitard, testes sumus.

Petrus, sacer qui hoc scripsit (*signe*) die et anno quod supra.

2

1197, gener, 2. Rocafort.

Prestació d'homenatge de fidelitat pels homes de Vallverd al senyor del castell i terme Guillem d'Aguiló, en cerimònia realitzada en el recinte de dit castell.

A. Original (?) en l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Pergamí A-7.

Notum sit omnibus hominibus quod IIII nonas ianuarii anno ab incarnatione domini MCXCVI, presente Guillelmus de Aquilone succedens suo certo et iusto titulo emptionis in castro, loco et termino de Valleviridis et cedens in quodam cedili intus dictum castrum

tanquam verus dominus ad omagium et iuramentum recipiendum a vasallis abitantibus in dicto loco processit in modum sequentem. Presentibus Berengario de Ivorra et Petro Graner ville Montisalbi et existente multitudine populi in predicto castro et continue Guillelmus Fabregat, Egidius Bou, Petrus Malbech, Bernardus Pasqual, Joannes Bartolomeus, Arnall, generi (?) Pasqual, Salvator Queralt, Guillelmus Miron, cum iuramento fidelitatis ipsi venerabili Guillelmo, iuramentum et omagium ore et manibus prestiterunt, protestando semper quod absque iniuria et damno et detrimenti iuris venerabilis Guillelmi Umbert qui omnia suprascripta in duobus milium solidos pignorata abebat et abet intendebant fecisse. Et omnia facta fuisse prenominatus vero Guillelmus de Aquilone verbo dixit et protulit quod sibi placebat et apud me versus iussit et petit mihi notario de omnibus sic gestis et secutis ut dictum est cartam formare et sibi et cui intersit tradere et liberare in memoriam rei geste dictis mense et anno.

Bernardus, presbiter de Ruprforti et notarius qui hec scripsit et hic sig(*signe*)num impressit.

3

1230, abril, 23. Vallverd.

Prestació d'homenatge de fidelitat pel batlle, jurat i demés veïns del lloc de Vallverd, a domna Sibília de Vallverd i de Fiol, senyora del castell de Vallverd, celebrada en la plaça pública del dit lloc.

A. Original (?) a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Pergamí A-23.

Die iovis et festi beati Georgii martiris intitulata. XXIII mensis aprilis anno domini MCCXXX° in loco de Valleviridi, vicarie Montisalbi et in platea eiusdem loci venerabilis domina Sibilia de Valleviridi et Fiol uxor Guillelmi de Vallviridi militis ville Cervaria et filia Bernardoni de Fiol militis defuncti domini katri et predicti loci Vallisviridi ipse quondam heres per hereditamentum sibi factum ut in testamento dicti Bernardoni eius patris est videre, in presentia mei notarii infrascripti et Petri Ninot loci de Conesca (*sic*) et Francisi Bou, loci de Ruperforti testium ad hec vocatorum in dicta platea predicti loci de Valleviridi, congregatis iuratis videlicet Berengario Queralt et Joanne Bartholomeo et tota comunitate et vassallis in dictis loco et termino conmorantibus coepit ab ipsis constitutis in dicta platea homagium fidelitatis ore et manibus. Videlicet predicti iurati et vassalli infrascripti prestiterunt more solito ut boni vassalli tenentur suo domino sive seniori et sunt qui secunt: primo Guillelmus Pasqual, quem in baiulum creavit et ultra homagium prestitum iuravit se regere officium baiuli ad utilitate prenominata domine Sibilie, Laure[n]tius Duc, Bartholomeus Fabregat, Guillelmus Bou, filius Egidii Bou, Petrus Malbec, Egidius Guim, Pasqual et Bernardus Montagut. Et prefata domina, de consensu viri sui fecit remisionem generalem usque ad presentem diem de omni crimine dempto homicidii dominationis Arnaldi Zabata militis perpetrato et commiso in loco et termino Vallisviridi per quoscumque delinquentes. Et prefati baiulus, iurati et vassalli fecerunt donativum gratiose concessum dicte domine Sibilie et Guillelmo viro suo ad tempus quatuor annorum a die et anno supradictis exinde numerandorum de omnibus granis tam bladi quam alterius generis et species quos Deus dederit et ipsi colligerent in terris quas abent in dicto termino videlicet unum dotze soluta decima de duodecim migeriis una, de duodecim altera per dictum tempus quatuor annorum et non amplius in que posuit dicti coniuges prenominatum donativum sive dotze recipere, dare, vendere et ad suas liberas voluntates facere. Et sic firmaverunt et iuraverunt omnes iam nominati ad invicem tenere et observare. Et dicti coniuges domina Sibilia et Guillelmus de Valleviridi acceptaverunt et remisionem predicta firmaverunt in posse notarii infrascripti.

Actum est hoc in loco et in platea de Vallviridi dictis die et anno, presentibus testibus proxime dictis et multis aliis.

Ego Guillelmus de Nargone, notarius Cervarie in his interfui et manu propria scripsi hanc kartam et signum (*signe*) feci.

1385, marcç, 8.

Carta de franquesa amb exempció dels mals usos de intestia, exorquia i cucugia atorgada per donna Elvira, castlana del castell de Vallverd, als habitants del terme del mateix.

A. Original (?) a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Pergamí A-152.

In Christi nomine. Noverint universi quod ego, Elvira, uxor quondam venerabilis Dalmacii de Verduno, castlana loci de Valleviridi et domina castri et servitutum hominum et feminarum intra eius terminum conmorantium. Attendens quod in dicto loco de Valleviridi habitantes ibi consueverunt solvere michi et meis quando locus est, intestia, exorquia et cucugia iuxta Usaticos Barchinone et secundum consuetudinem dicti loci, que iura et servitia nomine predicto habui et habere consuevi et mei predecessores habuerunt et habere consueverunt. Considerans etiam quod vos probi homines dicti loci multociens quamplurimum rogasti me quod de predictis, vobis et vestris habitantibus et habitaturis in dicto loco gratiam facere deberem de dictis iuribus sive servitutibus, ideoque precibus vestris inclinata attendens multa grata et idonea servitia que vos michi et predecessoribus meis fecistis et facere quotidie non postponitis incessanter. Considerando quod iustum est et rationi consonum quod tales premientur et libertatibus fulciscitur tum illis connexii teneamur a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, ideo non vi, metu aut dolo inducta, sed gratis et ex certa scientia et mente deliberata, per me et omnes meos successores in dicto castro, remito et infrasquiseo vos dictos meos proprios et probos homines dicti loci et omnes habitantes et in posterum habitaturos in dicto loco et eius termino, tam mares quam feminas a predictis intestia, exorquia et cucugia, ita quod a modo vos et vestri michi et successoribus meis in predicto castro de supradictis iuribus et servitutibus respondere non teneamini, imo de ipsis sitis vos et vestri perpetuo franchi et liberi et predictam gratiam, franquitatem et libertatem vobis et vestris tam maribus quam feminis concedo perpetuo. Promittens firma ac solempni stipulatione quod dictam franquitatem, gratiam et libertatem faciam vobis et vestris habitantibus et habitaturis intra fines dicti castri perpetuo habere, tenere et possidere et a me et ab omnibus heredibus et successoribus meis inviolabiliter observari sub omnium honorum meorum obligatione. Et pro maiori firmitate renuntio omni iuri canonico et civili, foro, usui et consuetudini et privilegio in favorem mulierum introducto. Et iuro per dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia et crucem † domini corporaliter et libenter manibus meis tacta, predicta habere grata et firma et contra ea non venire aliquo iure causa vel ratione. Et pro predictis omnibus et singulis perpetuo tenendis, observandis et non revocandis, obliquo vobis et vestris et notario infrascripto omnia bona mea habita et habenda.

Hoc est actum VIII die mensis marcii anno Domini M° CCC° LXXX° V°.

Sig+num meum Alvire, predicte, que predicta omnia laudo, concedo, firmo et iuro.

Testes huius rei sunt Guillelmus Contijoc, Johannes Bou, loci Rupeforti et Petrus Malet, loci de les Pilas.

Sig (signe) num mei Guillelmi Sancho, notarii publici loci de Rupeforti et eius ecclesie rector, que hec scripsi et clausi.